

СТАНОВИЩЕ

За хабилитационен труд с тема:

„Литература и технологии“

За получаване на академичната длъжност „професор“

Област на висшето образование 2. Хуманитарни науки

Профес. направл. 2.1. Филологии (Теория и история на литературата)

Автор: доц. д-р Стилиян Лалев Стоянов,

Преподавател на ОТД към Катедрата по литература

Вносител на становището: проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски

Преподавател на ОТД в ЮЗУ „Н. Рилски“, Филологически факултет

I. Представени документи за становището:

А) хабилитационен труд „Литература и технологии“, „Фабер“, 2014;

Б) изходни материали от предварителното обсъждане в Катедрата (Протокол, мнения, изказвания, препоръки и бележки)

В) сведение от Комисията по допустимост за изпълнени „Критерии и показатели за заемане на академичната длъжност „професор“;

Г) приложение с актуални публикации, които имат отношение с процедурата;

II. Оценка на представените материали за процедурата.

Наличните документи са достатъчни като обем и съдържание.

Хабилитационният труд съответства на изискванията от ЗРАСРБ и на Вътрешните правила на ЮЗУ за неговото прилагане. Трудът е съобразен с направените препоръки и предложения от катедрата по време на предварителното обсъждане.

Публикациите по темата на труда са достатъчни, като от седемте публикации една е под печат, а една е публикувана в чужбина.

III-IV. Актуалност и характеристика на хабилитационния труд.

Първо искам да уточня нещо важно – трудът търси своя научен обект между средата на XIX и средата на XX в. В единия край е границата „начало на технократизма“ (фотография, парна тяга, капсул детонатор, динамит, дагеротип). От другата страна е краят на този технократски период, който след 60-те г. на XX век вече не е така романтичен и разточителен.

Изследването „Литература и технологии“ нямаше как да не бъде написано именно от доц. Стоянов – той е завършен технократ. Този труд трябваше да се появи и заради многобройните индикации на автора – от статиите му в периодиката отпреди 25 години, през научните сборници

и годишници, та чак до най-новото време, когато в едно помагало за зрелостници технократската мисъл на доц. Стоянов превърна огромния учебно-изпитен материал в алгоритъм, подлежащ на бързо научаване.

Та контекстът на това мое начало е следният – технологичното битие („дискурс“) на литературата можеше да се анализира и интерпретира само от достоен за тази тема автор. И това се вижда навсякъде. Например – както всеки научен труд – обсъжданият текст усилено заявява, че си търси начално теоретическо мотивиране. Друг би посегнал към М. Фуко с неговата идея за модернизма и технократизма на XIX в. Само че доц. Стоянов внимателно заобикаля Фуко и открива своя теоретически контекст в няколко изключително интересни книги на енциклопедистите М. Ломоносов, Жулиен Офре де Ламетри (р. 1709), че и Петър Берон.

Но – ако Ламетри пише „Човекът машина“ и „Човекът растение“ и вижда връзките върху природната основа на човешкостта (като връзка по аналогия), то литературата гради не философии и натуртеории, а утопии. Това ме впечатли в началото – че от Мари Шели (Франкенщайн) до Густав Майринк (Голем) рационализмът бълва теории за човека като машина, т. е. създаденият човек, роботът, Голем не са природни аналогии, а структурирани копия. Механизираният технологизиран човек е просто акумулиране на сила, на прекомерност. Кое то значи създаване на чудовище.

Тук е утопичното в литературата с тази тема: 1) тя си изработва образ на нещо като „друга литература“, развлекателна, но и страховита, забавляваща, но и плашеща; 2) тази литература на чудовищата (готически роботи, изкуствени човеци) не само овладява нови пространства, отвъд топосите на „високата“ литература, а и проправя път за прохождането на т. нар. масово четиво. Все едно с художествени или публицистични ценности ще бъде то. Заради това и първите такива четива от Илия Йовчев и разказите в сп. „Илюстрация светлина“ никак не се лутат в търсене на читателя. **Обвивката на страшното** от края на XIX в. има толкова голяма прелъстителна сила, че става проба за изпитване на масовия интерес.

Споменатата обвивка на страшното полека ще се превърне в **естетика на страшното** – така диаволизмът има своята литературноисторическа (артилерийска) подготовка. Чест прави на труда на доц. Стоянов, че не преиграва (и така не повтаря) с диаволизма. Темата на труда се нуждае от това да изследва традициите на страшното и след като ги коментира и подрежда, слага категорията „калейдоскопичен свят“, вижда езика на периодиката като социолект-основа за езика на диаволизма. Кое то пък е високоорганизирана иронична игра (т. е. художественост пар-екселанс) с езиците на социалното. Както прави всъщност Свето-

слав Минков. Който пък създава и едновременно руши естетиката на диабололизма. И то само в рамките на десетина години.

Нека го кажа и така – българският диабололизъм (особено Св. Минков) не е високохудожествен заради литературни качества; разказите на Минков са невероятни и интересни, защото не се поддават на интерпретация с литературнотеоретически инструменти. Доц. Стоянов показва, че при смяна на гледната точка и реорганизиране на похватите, литературната творба може да ни изненада с игровия си характер.

Сигурно заради това – логично от гледна точка на научната епистема на доц. Стоянов – трудът „Литература и технологии” открива нови тематични полета, каквото е моторът (респ.: самолетът, корабът и пр.). Това пренарежда ред йерархии в литературния процес. Най-напред се поизструпва от праха на забравата **образът на пътя**. Пътуването скъсява пространства и въвежда нови връзки – с непознатото, а и с далечното. А това – благодарение на технологичната революция приютява читателя, прави го сигурен, сломява алиенацията и противостои на толкова активния мотив за самотния човек.

Доц. Стоянов е предвидил и друго: че новите теми за мотора (респ. самолета, кораба) ще предположат и нови литературни персонажи. Удоволственото място в обсъждания труд е въвеждането на писателя в технократска роля – такава е отредена за Вл. Полянов, Н. Вапцаров, младия Валери Петров (който все още не е Валери, но си търси усилено българско име), но и за Д. Габе, Ел. Багряна, Ф. Попова-Мутафова. В началото текстовете на поезията се препълват с вазовски интонации, а на прозата – с жулверновски сюжети. Но към 30-те г. на XX в. темата се стабилизира точно от поети като Багряна и прозаисти като Вл. Полянов. Те са виновниците да се изтегли видима черта между паралитературата (пр. Виктор Пчеларов, Борис Маковски) и същинската литература.

Според мен „Литература и технологии” е една от четирите сериозни книги¹, чийто обект са социологическите потайности на литературата и нейните категории (автор, жанр, персонаж...). Трудът на доц. Стоянов е приносен, има всички качества да бъде гласуван положително от това заседание. Давам своята подкрепа за хабилитационния труд и препоръчвам на уважаемата колегия от Научното жури да утвърди заемането на академическата длъжност „професор” от доц. д-р Стилиян Стоянов.

7 ноември 2016 г.
Благоевград

Вносител на становището:
(проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски)

¹ „Социология на литературата” на Я. Милчаков, Г. Господинов „Поезията на Вапцаров в медиакатурния контекст на 30-40-те г.” и „Изкуство и реклама” на Пл. Шуликов.